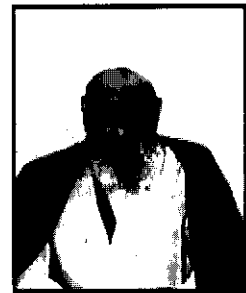

در گذشتگان

آیه الله تجلیل

فقیه معظم حضرت آیه الله حاج شیخ ابوطالب تجلیل تبریزی یکی از فقها و علمای مشهور حوزه علمیه قم بود. معظم له در سال ۱۳۴۵ ق (۱۳۰۵ ش) در تبریز زاده شد. پدرش حاج میرزا علی اکبر تجلیل از عباد و صلحای زمان خود و به قوت ایمان و کمالات نفسانیه ممتاز بود و در شعبان ۱۳۹۱ ق در گذشت (شریف رازی، گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۱۱۰). پس از کودکی به تشویق پدر به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات و مقداری از سطوح را در آنجا فراگرفت. سپس در سال ۱۳۶۴ ق به قم مهاجرت نمود و سطوح عالی را

تکمیل کرد و در ۱۳۶۵ ق در سر درس های آیات عظام بروجردی و حجت حاضر شد و پس از وفات ایشان از درس های آیه الله مرعشی نجفی بهره فراوان برد و علاوه بر آن از دروس فلسفه حضرات علامه طباطبائی، آقا سیدحسن الهی و میرزا مهدی آشتیانی استفاده نمود و مبانی علمی خویش را استوار ساخت. وی همزمان با تحصیل به تدریس سطوح عالی پرداخت و از سال ۱۳۹۱ ق تدریس خارج فقه و اصول را آغاز نمود و در خلال تدریس به تألیف کتب متعدد و شرکت در جلسات «لجنة احقاق الحق» که تحت اشراف آیه الله نجفی مرعشی برای ضبط فضائل و مناقب اهل بیت - علیهم السلام - از کتب عامه در منزل ایشان تشکیل می شد، پرداخت و آنی از اوقات خویش را نیاסود. وی با تشکیل «مجمع علمی پاسخگویی به سؤالات دینی» سالیان بسیار به حل شبهات و مشکلات دینی پرداخت، زهد و تقوا و تواضع و اخلاق نیک و رفتار کریمانه از زندگی اش نمایان بود و حیات طیبه اش الگو و سرمشقی برای طلاب و فضلالی حوزه علمیه قم به شمار می رفت که در پنجمین اجلاس اساتید حوزه علمیه قم در سال ۱۳۸۲ ش از مقام علمی و

عملی اش تجلیل به عمل آمد. آثار او عبارت اند از:

۱. کتاب البیع (۲ ج) - تقریرات درس آیه الله حجت؛
۲. حجیة الشهرة؛
۳. معجم الثقات و ترتیب الطبقات؛
۴. من هو المهدي - به فارسی ترجمه شده است؛
۵. آنچه حجاج باید بدانند؛
۶. ارزش ها و ضد ارزش ها در قرآن؛
۷. پایه های علمی و منطقی عقائد اسلامی؛
۸. راه های خداشناسی در طبیعت؛
۹. نماز در دل شب؛
۱۰. رد الاشکالات علی الشیعه - به فارسی ترجمه شده است؛
۱۱. توضیح المسائل؛
۱۲. حاشیه بر عروة الوثقی؛
۱۳. شبهات حول الشیعه؛
۱۴. اسلام شناسی؛
۱۵. پاسخ هایی به اشکالات دینی؛
۱۶. مبنای اعتقادی اسلام؛
۱۷. معجم المحاسن و المساوی؛
۱۸. براهین المعارف الالهیه و العقائد الحقة الامامیه؛
۱۹. اسلوب تعامل الامام الکاظم فی قبال فقهاء العامة؛

آیه الله اشتهاردی

فقیه بزرگوار حضرت آیه الله حاج شیخ علی پناه اشتهاردی یکی از علمای مشهور و چهره های اخلاقی حوزه علمیه قم به شمار می رفت. فقیه سعید در سال ۱۳۳۹ ق در روستای «فارچی آباد» - اطراف اشتهارد - زاده شد و پدرش را در کودکی از دست داد. با کوشش فراوان به تحصیل روی آورد و تا یازده سالگی دروس ابتدایی را آموخت، سپس نزد روحانی محلشان - حاج شیخ یحیی تقوی - به فراگیری ادبیات عرب پرداخت و پس از آن مقداری از قوانین و شرح لمعه را نزد معظم له آموخت. در سال ۱۳۶۰ ق (۱۳۲۰ ش) برای ادامه تحصیل به حوزه علمیه قم آمد و سطوح را نزد حضرات آیات مرعشی نجفی، شیخ مرتضی حائری، شیخ عبدالرزاق نائینی و سید صادق شریعتمداری و پس از آن سطوح عالی را نزد آیات عظام گلپایگانی، سیداحمد زنجانی، شیخ محمدعلی حایری کرمانی فراگرفت، در ضمن حکمت و کلام را از آیه الله حاج سیداحمد خوانساری، فلسفه و تفسیر را از علامه طباطبایی و اخلاق را از امام خمینی آموخت. سپس در سر درس خارج آیه الله العظمی بروجردی و آیه الله صدر و پس از وفات ایشان در مجلس درس آیات عظام گلپایگانی و ازاکی -

۲۰. البراهین الساطعة علی اعتقادات الامامیه؛
۲۱. تعلیقة استدلالیة علی تحریر الوسیلة؛
۲۲. التعلیقات الاستدلالیة علی العروة الوثقی؛
۲۳. حکم سهم الامام - علیه السلام - فی زمان الغیبة؛
۲۴. رساله فی حب الله؛
۲۵. تکمله احادیث «ملحقات احقاق الحق»؛
۲۶. شرکت در تألیف «ملحقات احقاق الحق»؛
- و کتاب های چاپ نشده اش هم عبارت اند از:
۱. مدارک الحج؛
۲. صلاة المسافر - تقریر درس آیه الله حجت؛
۳. تحریر الاصول - تقریر درس اصول آیه الله بروجردی؛
۴. دراسات الاصول - تقریر درس اصول آیه الله بروجردی؛
۵. تقریرات درس فقه آیه الله بروجردی - صلاة و وصیت؛
۶. فوائد نفیسة فی الاصول؛
۷. حواشی علی المختصر النافع؛
۸. الاستصحاب والاجتهاد والتقلید؛
۹. فلسفه حقوق اسلامی و تطبیق آن با حقوق ملل دیگر.
- آن فقیه بزرگوار در روز یکشنبه ۱۳ مرداد ماه ۱۳۸۷ ش (اول شعبان المعظم ۱۴۲۹ ق) در ۸۲ سالگی درگذشت و پیکرش در صبح روز دوشنبه تشییع و پس از نماز آیه الله سید محسن خرازی بر آن در حرم مطهر حضرت معصومه به خاک سپرده شد.

قدس سرهما - حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت.

فقیه سعید همزمان با تحصیل به تدریس و تألیف روی آورد و بیش از نیم قرن از عمر شریفش را به تدریس سپری کرد. وی بارها شرح لمعه، رسائل و مکاسب را تدریس نمود و صدها نفر از فضیلابی حوزه علمیه را پرورش داد، درشش آموخته با مواظب اخلاقی بود و شرکت کنندگان درش، علاوه بر علم و دانش از سجایای اخلاقی و ملکات فاضله نفسانی اش هم بهره می بردند. او مصداق «من یدکرکم الله» بود و تواضع و زهد و تقوا و ساده زیستی در زندگی اش نمایان. در سال های جنگ تحمیلی با حضورش در جبهه های نبرد روحیه بخش دل های رزمندگان اسلام بود و سال های بسیار - پس از وفات آیه الله اراکی - امامت جماعت مدرسه مبارکه فیضیه را بر عهده داشت.

ایشان یکی از شاگردان مخصوص آیه الله بروجردی و از اعضای گروه تدوین جامع احادیث الشیعه بود و بسیاری از تقریرات درس معظم له را نگاشته بود و هم یکی از پیشگامان تحقیق و احیای کتب دینی بود که نخستین بار با همکاری برخی از بزرگان کتاب های روضه المتقین، ایضاح الفوائد و مجمع الفائده را تحقیق کرد و به چاپ رسانید.

معظم له چند سال نیز برای تدریس و سرپرستی حوزه علمیه کمالیه به خرم آباد مهاجرت نمود و در آنجا به تدریس و تألیف کتاب مدارک العروه پرداخت. وی از سنین جوانی کفن خویش را آماده ساخت و با دست خودش تمام دعای جوشن کبیر را بر آن نگاشته بود. تألیفات ایشان عبارت اند از:

۱. مدارک العروة الوثقی (۳۰ ج)،

تقدیر

شرح کامل «عروه»؛

۲. حاشیه بر عروه الوثقی؛

۳. حاشیه بر وسیله النجاة؛

۴. تقریرات درس فقه آیه الله بروجردی (ضمان، غصب، ارث الزوجه، منجزات مریض و صلاة)؛

۵. تقریرات درس اصول آیه الله

بروجردی (مباحث الفاظ)؛

۶. تقریرات بحث فقه آیه الله

گلپایگانی (صلاة جمعه و قضاء)؛

۷. کتاب هفت ساله چرا صدا در آورد؛

۸. تعلیمات اخلاقی در حکومت انبیا

و ائمه - علیهم السلام؛

۹. شرکت در تألیف و تدوین کتاب

جامع احادیث الشیعه - تحت اشراف آیه الله بروجردی؛

۱۰. تحقیق کتاب ایضاح الفوائد -

فخر المحققین (۴ ج)؛ - با همکاری دیگران؛

۱۱. تحقیق کتاب روضة المتقین -

ملا محمد تقی مجلسی (۱۴ ج)؛ - با همکاری دیگران؛

۱۲. تحقیق کتاب مجمع الفائدة و

البرهان - ملا احمد اردبیلی (۱۰ ج)؛ - با همکاری دیگران؛

۱۳. تحقیق کتاب کشف الرموز -

حسن بن یوسف آوی (۵ ج)؛ - با همکاری دیگران؛

۱۴. لغات القرآن المأخوذة من تفسیر

مجمع البیان .

سرانجام آن فقیه بزرگوار در شامگاه روز سه شنبه ۱۸ تیرماه ۱۳۸۷ در نود سالگی در بین نماز مغرب و عشا در مدرسه فیضیه جان به جان آفرین تسلیم نمود و پیکر پاکش صبح روز پنجشنبه ۲۰ تیر / ۸ رجب ۱۴۲۹ ق با حضور انبوه علما و فضلاى حوزه علمیه قم تشییع و

پس از نماز حضرت آیه الله سبحانی بر آن در حرم مطهر حضرت معصومه به خاک سپرده شد و در سوگ فقدانش پیام های تسلیت متعدد از سوی مقام معظم رهبری و شخصیت های دینی و سیاسی صادر گردید و مجالس بزرگداشت مقام علمی و عملی اش تا مدت ها ادامه یافت .

*

آیه الله بنی فضل

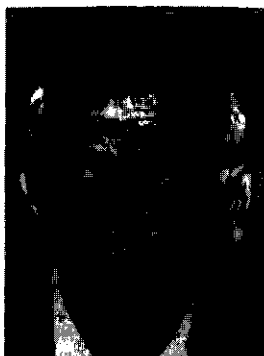

آیه الله حاج شیخ مرتضی بنی فضل یکی از علمای مشهور حوزه علمیه قم به شمار بود . فقید سعید در ۱۴ ربیع الاول ۱۳۵۲ ق (۱۳۱۲ ش) در تبریز زاده شد . پدرش حاج سیفعلی - برادر آیه الله حاج میرزا محمود دوزدوزانی - بود . پس از فراگیری ادبیات فارسی و قرآن مجید به تحصیل علوم دینی روی آورد و تا شرح لمعه را از آیه الله میرزا جواد سلطان القراء فرا گرفت . در نوزده سالگی (۱۳۷۱ ق) به قم آمد و باقیمانده سطوح را از حضرات آیات میرزا باقر مرندی ، شیخ نصرت الله بناروانی میانجی ، میرزا حسن محدث سراپی ، شیخ عبدالحمید شرایبانی و رسائل و مکاسب را هم از آقایان مشکینی ، مجاهدی و کفایه را هم از آیه الله سلطانی طباطبایی فراگرفت . از ۱۳۷۷ ق به درس خارج آیات عظام آقای بروجردی ، امام خمینی ، گلپایگانی ، محقق داماد و شیخ عباسعلی شاهرودی

حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت و همزمان به تألیف و تدریس پرداخت و بارها کتاب های معالم ، رسائل و مکاسب و منظومه را تدریس نمود و از ۱۴۰۷ ق به تدریس خارج فقه روی آورد و کتاب های متعدد فقهی نگاشت . او از آغاز نهضت اسلامی مردم ایران در مبارزات حضور داشت و از اعضای جامعه مدرسین حوزه علمیه قم به شمار می رفت و نامش همواره در ذیل اعلامیه های جامعه مدرسین مشاهده می شد و سخنرانی هایش در آذربایجان در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی نقشی مهم بر عهده داشت . وی پس از پیروزی انقلاب با حکم امام خمینی در حل مشکلات استان های آذربایجان شرقی و غربی قدم های بلندی برداشت و از سوی مردم این دو استان بارها به عضویت مجلس خبرگان رهبری برگزیده شد . ایشان هر سال در ایام ماه مبارک رمضان و تابستان به تبریز می رفت و در مسجد مقبره به امامت جماعت و سخنرانی می پرداخت و در قم هم امامت جماعت مسجد «دو طفلان» را بر عهده داشت و همواره به تفسیر قرآن و تبلیغ دین در آن مسجد اشتغال داشت و در سال ۱۳۸۳ ش از سوی شورای مدیریت حوزه علمیه قم به استاد نمونه حوزه برگزیده شد و از خدماتش تجلیل به عمل آمد . از آثار اوست :

۱. شرح مکاسب شیخ انصاری (محرره ، بیع و خیارات)؛
۲. شرح کتاب القضاء شراییع؛
۳. شرح منظومه سبزواری (بخش منطقی)؛
۴. مدارک تحریر الوسیله (۵ ج ، شرح کتاب های : صلاة ، زکات ، خمس و صوم) به چاپ رسیده است . وی در روز شنبه ۱۰

دکتر فرزام

حمید فرزام، پژوهشگر، استاد دانشگاه و عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی در سن ۸۸ سالگی به دیدار معبود شتافت. وی در ذی حجه ۱۳۴۱ ق / مرداد ۱۳۰۲ ش در منزل احمد فرزام کرمانی در شهر کرمان زاده شد و نامش را حمید گذاردند. حمید دوره دبستان را در دبستان سعادت (ابراهیمیه) و دبیرستان را در دبیرستان انگلیسی جم گذراند. وی پس از پایان دوره اول متوسطه به دانشسرای مقدماتی ملحق و در سال ۱۳۱۹ ش به سوی تهران روانه شد و در دانشسرای عالی (رشته زبان و ادبیات فارسی) به تحصیلات خویش ادامه داد و در سال ۱۳۲۳ ش موفق به دریافت لیسانس گردید. ایشان جهت ادامه تحصیل در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران ثبت نام کرد و در سال ۱۳۳۸ ش با دریافت درجه دکتری فارغ التحصیل گردید، از جمله اساتید این دوره می توان به ملک الشعرای بهار، احمد بهمنیار، عبدالعظیم قریب، سید محمدتقی مدرس رضوی، عباس اقبال آشتیانی، سید محمدکاظم عصار، علی اکبر سیاسی، ذبیح الله صفا، محمد معین و محمد حسن بدیع الزمان فروزانفر اشاره کرد.

استاد فرزام تدریس ادبیات عرب و نیز ادبیات فارسی را رسماً از سال ۱۳۲۴ ش در

همزمان به تدریس سطوح عالی پرداخت. وی در سال ۱۳۹۱ ق (۱۳۵۱ ش) همراه دیگر ایرانیان از عراق اخراج و در تهران ساکن شد و ضمن تدریس امامت جماعت را بر عهده گرفت. سپس راهی حوزه علمیه قم شد و به تحقیق و تألیف پرداخت.

معظم له اسوه اخلاق حسنه و نمونه زهد و تقوا و فروتنی بود و با روی خوش و اخلاق نکو با دیگران برخورد می نمود، آثارش عبارت اند از:

۱. شرح و تحقیق تنقیح المقال فی علم الرجال (۳۰ جلد تاکنون)؛
  ۲. تحقیق و حاشیه مرآة الکمال (۳ ج)؛
  ۳. تحقیق و حاشیه بر مرآة الرشاد (هر سه کتاب از تألیفات پدر بزرگوارش می باشد)؛
  ۴. حاشیه بر رسائل و مکاسب؛
  ۵. حاشیه بر شرح تجرید.
- ایشان از آیات عظام سید ابوالحسن اصفهانی، سید شرف الدین، شیخ آقا بزرگ تهرانی و شیخ محمدحسین کاشف الغطاء اجازه روایت حدیث داشت و بر ریحانة الادب مدرس تبریزی هم تقریظ نگاشته بود.

وی در آستانه نود سالگی در صبح ۶ جمادی الثانی ۱۴۲۹ ق / ۲۱ خرداد ۱۳۸۷ ش بدرود حیات گفت و پیکر پاکش پس از تشییع باشکوه و نماز آیه الله وحید خراسانی بر آن به عراق انتقال داده شد و پس از تشییع در کربلا و نجف اشرف در حرم مطهر کمیل بن زیاد نخعی - در کوفه - به خاک سپرده شد و مجالس بزرگداشت مقام علمی و عملی اش در ایران و عراق تا مدت ها ادامه یافت.

ناصرالدین انصاری قمی

*

شهریور ۱۳۸۶ / ۱۸ شعبان ۱۴۲۸ ق در ۷۴ سالگی در تبریز بدرود حیات گفت و پیکر پاکش پس از تشییع باشکوه به قم انتقال داده شد و پس از تشییع مجدد در قم و نماز آیه الله غلامرضا صلواتی بر آن در حرم مطهر حضرت معصومه به خاک سپرده شد و در سوگ فقدانش پیام های تسلیت متعددی از سوی مقام معظم رهبری و نهادها و شخصیت ها صادر شد.

*

آیه الله مامقانی

حضرت مستطاب آیه الله حاج شیخ فحیحی الدین مامقانی از علمای مشهور حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در ماه صفر ۱۳۴۰ ق در نجف اشرف در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدر بزرگوارش رجالی معروف شیعه آیه الله حاج شیخ عبدالله مامقانی (۱۲۹۰ - ۱۳۵۱ ق)، صاحب تنقیح المقال و مقباس الهدایة و جدش مرجع بزرگ تشیع آیه الله شیخ محمدحسین مامقانی (۱۲۳۸ - ۱۳۲۳ ق)، صاحب غایة الآمال و بشری الوصول و او هم فرزند آیه الله شیخ عبدالله مامقانی (م ۱۲۴۶ ق) از شاگردان صاحب ریاض و نویسنده شرح لمعه بوده است (ناصر الدین انصاری، اختران فقاہت، ج ۱، ص ۳۷۰).

معظم له در پانزده سالگی پدر را از دست داد و تحت تربیت مادر مکرّمه اش - از خاندان خلیلی - قرار گرفت و ادبیات و سطوح عالی را از اساتید بزرگ وقت فرا گرفت (از جمله علامه شیخ عبدالحسین رشتی). سپس به تحصیل خارج فقه و اصول نزد آیات عظام سید عبدالهادی شیرازی، میرزا باقر زنجانی و سید محسن حکیم پرداخت و به آیه الله حکیم اختصاص تام پیدا کرد و بسیاری از امور دفتر معظم له بدو محول شد و

یکی از دبیرستان‌های کرج آغاز نمود و پس از یک سال به تجریش انتقال یافت. وی از سال ۱۳۳۳ ش مدیریت دبیرستان صفا - تجریش را تا ۱۳۴۰ ش بر عهده داشت.

فرزام در سال ۱۳۴۰ ش بارتبه دانشگاهی جهت تدریس تاریخ ادبیات فارسی به دانشکده ادبیات و علوم انسانی اصفهان رفت و از سال ۱۳۴۹ ش بارتبه استادی تمام وقت مشغول تدریس متون نظم و نثر فارسی، عرفان اسلامی و تأثیر قرآن کریم بر ادبیات فارسی گردید و در سال ۱۳۵۵ ش به مدیریت گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه اصفهان رسید. سرانجام در مهرماه ۱۳۵۹ ش و پس از گذشت ۳۶ سال خدمات فرهنگی بازنشسته گردید و به تهران مراجعت نمود. ایشان از ۱۳۶۰ - ۱۳۶۷ ش در دانشکده اقتصاد و دانشکده حقوق دانشگاه تهران و نیز دانشگاه امیرکبیر به تدریس متون فارسی اشتغال داشت. وی در سال ۱۳۶۹ ش به عضویت «فرهنگستان زبان و ادب فارسی» رسید و در سال ۱۳۸۱ ش به عضویت «بنیاد حکمت اسلامی صدرا» درآمد.

فرزام در شامگاه یکشنبه ۴ جمادی الثانی ۱۴۲۹ ق / ۱۹ خرداد ۱۳۸۷ ش در سن ۸۸ سالگی در پی بیماری طولانی در بیمارستان مهراد تهران بدرود حیات گفت. پیکرش صبح روز سه شنبه از فرهنگستان زبان تشییع و در قطعه فریختگان بهشت زهرا به خاک سپرده شد.

آثار قلمی فرزام:

۱. مسافرت‌های شاه نعمت‌الله ولی و ارزش آن از جهات تربیتی و اجتماعی و سیاسی، اصفهان، ۱۳۷۴.

۲. شاه ولی و دعوی مهدویت، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۸.

۳. اصول اخلاق اسلامی، اصفهان، ۱۳۴۹.

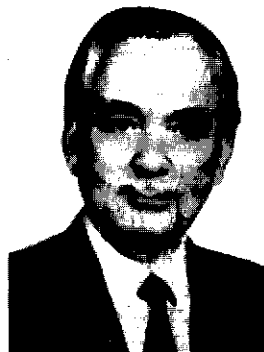
۴. روابط معنوی شاه نعمت‌الله ولی با سلاطین ایران و هند، اداره کل فرهنگ و هنر اصفهان، ۱۳۵۱.

۵. تحقیق در احوال و نقد آثار و افکار شاه نعمت‌الله ولی، انتشارات سروش تهران، ۱۳۷۴.

۶. نکته‌ها و نقدها (در ۵۵ مقاله)، تهران، ۱۳۸۰.

*

دکتر صدارت (نسیم)

علی صدارت متخلص به «نسیم» از اساتید بلندمرتبه شعر و ادب ایران و از قضات معروف دادگستری در ۱۰۴ سالگی در تهران بدرود حیات گفت.

پدرش شیخ ملامحمد فرزند ملا محمدحسین اردکانی از روحانیون خوشنام، فارغ التحصیلان اصفهان و مدرسان حوزه علمیه اردکان به شمار می‌رفت و در سال ۱۳۶۴ ق / ۱۳۲۴ ش در سن ۷۵ سالگی در شهر اردکان درگذشت و همان جا مدفون شد.

دکتر صدارت در ذی حجه ۱۳۲۴ ق / بهمن ۱۲۸۵ ش در اردکان (استان یزد) در یک خانواده دینی - مذهبی دیده به جهان گشود. وی دوره‌های ابتدایی و متوسطه و بخشی از مقدمات علوم دینی را در زادگاه خود فراگرفت. سپس در سن هجده

سالگی (۱۳۰۳ ش) به اصفهان رفت و در حوزه علمیه صدر - هم حجره آیت‌الله سید روح‌الله خاتمی شد. به تحصیل کتاب‌های مطول، مغنی اللبیب، معالم الاصول پرداخت و بخشی از فقه و اصول مقدماتی را نزد شیخ محمد حکیم خراسانی و میرزا علی آقا شیرازی آموخت. در ضمن دوره دبیرستان را در همین شهر به پایان رساند و موفق به اخذ دیپلم ادبی گردید.

نامبرده که در کسوت روحانیت بود، از این لباس بیرون آمد و در سال ۱۳۰۹ ش به تهران رفت و در مدرسه حقوق (دانشکده حقوق بعدی) تحصیل و از محضر اساتیدی چون مصطفی عدل (منصور السلطنه)، قاسم غنی زاده، آیه‌الله زاده و دکتر ونایش فرانسوی استفاده نمود و در سال ۱۳۱۴ ش موفق به دریافت لیسانس قضایی شد و در سال ۱۳۱۶ ش در وزارت دادگستری به خدمات قضایی پرداخت.

او سال‌های متمادی در شیراز (بیست سال) و کرمانشاه به سمت ریاست دادگاه و نیز ریاست دادگستری استان انجام وظیفه نمود، سپس به تهران بازگشت و سمت‌های متعددی به دست آورد، از جمله ریاست دادگاه‌های شهرستان، دادستان استان تهران، مستشار دیوان عالی کشور و سرانجام ریاست شعبه سیزده دیوان عالی کشور و در سال ۱۳۵۵ ش بازنشسته گردید.

ناگفته نماند ایشان پس از اخذ لیسانس از دانشگاه تهران در سال ۱۳۳۵ ش به اروپا رفت و در دانشکده حقوق پاریس (رشته حقوق جزایی) به تکمیل تحصیلات پرداخت و در سال ۱۳۳۷ ش / ۱۹۵۸ م موفق به دریافت درجه دکتری گردید و به ایران بازگشت و مدت کوتاهی در دانشکده ملی تهران به تدریس ادبیات پرداخت.

نسیم با مجلات و مطبوعات زیادی همکاری داشت، از جمله در مجله دادگستری مقالات حقوقی می‌نوشت و در مجله‌های وحید، یغما، آینده و... اشعار خود را به چاپ می‌رساند. دکتر صدارت بنا بر گفته‌شان به نگارنده مقاله در طول حیات خویش وارد هیچ حزب و تشکیلات سیاسی نشد. وی یکی از اعضای هیئت مدیره شرکت مؤلفان و مترجمان ایران بود.

نسیم در انواع شعر گسترده دست بود، منتها در قصیده و غزل دستی قوی و قریحه‌ای نیرومند داشت. قصیده‌های او از یک وجدان بیدار و عقیده استوار به دیدگاه‌هایش برخوردار است و غزل‌هایش نشأت گرفته از عشق و زیبا دوستی است که از دل برمی‌خیزد و بر دل می‌نشیند. برخی از اشعارش درباره موضوع‌های زمانی و عوالم شخصی و انتقادهای اجتماعی است، از این رو می‌توان او را شاعری متفکر و بازیگر اندیشه‌های بلند و واجد نظریه‌های جدی و کارساز دانست. نامبرده سرودن شعر را از سن هجده سالگی یعنی از همان اصفهان آغاز کرد و از قریحه استاد خود میرزا علی آقا شیرازی که دست بلندی در شعر و ادب داشت، متأثر شده است.

تالیفات:

۱. ترانه‌های نسیم (اشعار)، انتشارات جهان‌نما - شیراز، ۱۳۲۰ ش؛
۲. سپیده (اشعار)، شرکت مؤلفان و مترجمان ایران - تهران، ۱۳۵۷ ش؛
۳. نسیم (اشعار)، نشر کومش - تهران، ۱۳۷۱؛
۴. حقوق جزا و جرم‌شناسی (چاپ شده است)؛
۵. مجموعه اشعاری است که تاکنون به چاپ نرسیده است.

استاد پس از بازنشستگی خود به سرودن اشعار و کتابت مقالات حقوقی پرداخت و منزل خود در شمال تهران را پایگاهی ادبی قرار داد. سرانجام در روز جمعه ۳۰ محرم ۱۴۲۹ ق برابر با ۱۹ بهمن ۱۳۸۶ ش در سن ۱۰۴ سالگی بر اثر کهولت سن در تهران بدرود حیات گفت. پیکرش جهت خاکسپاری به زادگاهش اردکان انتقال و در عصر روز دوشنبه در قبرستان بهشت شهدا به خاک سپرده شد.

طلوعی گویانی

پژوهشگر فاضل حجة الاسلام شیخ محمود طلوعی پس از چند دهه تلاش، تحقیق و خدمت به ساحت مطهر اهل بیت: سرانجام طلوعش به غروب گرایید. شیخ محمود فرزند ابراهیم طلوعی گویانی آذرشهری در روز سه شنبه ۳۰ ذی حجه ۱۳۵۴ ق / ۴ فروردین ۱۳۱۵ ش در شهر «گوگان» از توابع آذرشهر (استان آذربایجان شرقی) دیده به جهان گشود. وی پس از آموختن اولیات و گذراندن دوره‌های ابتدایی و متوسطه در سن شانزده سالگی (۱۳۳۱ ش) به شهر تبریز رفت و در مدرسه حسن پادشاه - واقع در جنب مقام صاحب الامر عج - ادبیات و منطق را فراگرفت. در سال ۱۳۳۳ ش / ۱۳۷۳ ق به حوزه علمیه قم مهاجرت کرد و مطول را

نزد سید یوسف مدنی تبریزی، شرح لمعه را نزد شیخ احمد پایانی و شیخ محسن دوزدوزانی، شرح منظومه و رسائل را نزد شیخ جعفر سبحانی، رسائل را نزد شیخ ناصر مکارم شیرازی و کفایه را نزد سید عبدالکریم موسوی اردبیلی خواند، سپس به درس خارج فقه آیه الله سید کاظم شریعتمداری راه یافت.

طلوعی همزمان با تحصیل علوم دینی موفق به اخذ دیپلم شد و رسماً در سال ۱۳۴۳ ش به آموزش و پرورش ملحق و در دبیرستان‌ها و مدارس گوگان و قم به تدریس علوم ادبی و دینی پرداخت. نامبرده جهت ادامه تحصیلات جدید وارد مدرسه عالی قضایی قم شد و در سال ۱۳۵۹ ش موفق به دریافت لیسانس حقوق قضایی گردید. او با این کار لیاقت خود را در حوزه و دانشگاه به خوبی ثابت کرد تا اینکه در سال ۱۳۷۱ ش بازنشسته گردید و بیشتر به کارهای تحقیقی - پژوهشی پرداخت.

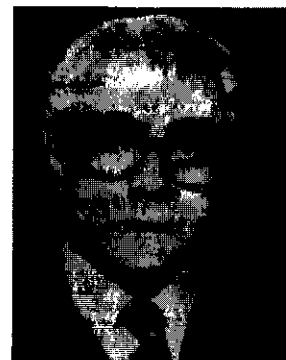
ایشان چندین سال در دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین و نیز در مجله «نور علم» که وابسته به همین جامعه می‌باشد، رسماً مشغول بازنویسی کتاب‌ها، تصحیح مقالات علمی، ویرایش، ترجمه به فارسی و منبع‌یابی بود. شایان ذکر است که او از آیه الله سید شهاب الدین مرعشی و آیه الله سید محمد وحیدی شبستری موفق به دریافت اجازه روایت و امور حسبی گردید.

آثار قلمی:

حجة الاسلام طلوعی که عمر گرانبهای خود را وقف اهل بیت: کرده بود، به کارهای پژوهشی در این زمینه دست زد و آثاری چند - خطی و چاپی - از خود به یادگار گذاشت. ما به برخی از آنها که بررسی کردیم، اشاره می‌کنیم:

۱. حدیث ولایت در روایت صحابه (راجع به حدیث غدیر)، دلیل ما، قم، ۵۶۰ صفحه.
۲. بوستان ولایت در چهارده گفتار، تهیه و تنظیم، انتشارات علامه، قم، ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ ش (دو جلد).
۳. همکاری در تصحیح و تحقیق غایة المرام و حجة الخصام، اثر علامه سید هاشم بحرانی، که تاکنون پنج جلد از آن از سوی «بوستان کتاب» دفتر تبلیغات اسلامی به چاپ رسیده است.
۴. ما نزل من القرآن فی اهل البیت: عربی (مخطوط).
۵. حدیث الغدیر فی الكتاب والسنة والأدب، در چند جلد (عربی و تاکنون مخطوط).
- طلوعی که مبتلا به ناراحتی قلبی شده بود، عاقبت در قبل از ظهر روز دوشنبه ۱۱ رجب ۱۴۲۹ ق / ۲۴ تیر ۱۳۸۷ ش بر اثر ایست قلبی در سن ۷۴ سالگی در بیمارستان کامکار - قم بدرود حیات گفت. پیکرش صبح روز بعد تشییع و در قبرستان بقیع - در جوار امامزاده جمال غریب - به خاک سپرده شد.

دکتر عبدالعظیم رضائی

دکتر رضائی پژوهشگر تاریخ و فرهنگ ایران و یکی از اساتید دانشگاه ملی (شهید بهشتی) و ملقب به «پدر تاریخ ایران باستان»

در سن ۷۹ سالگی زندگی را بدرود حیات گفت. وی در ۱۵ ذی قعدة ۱۳۵۰ ق / ۲ فروردین ۱۳۱۱ ش در روستای «بیارک» شهرستان شهریار - استان تهران ولادت یافت و پس از گذراندن دوران ابتدایی در زادگاهش در سال ۱۳۴۸ ش دیپلم پزشکی یاری را از انستیتو پاستور دریافت نمود. پس از آن مدرک کارشناسی ارشد در رشته حقوق از دانشکده الهیات دریافت کرد. وضائی در ۱۳۵۶ ش موفق به دریافت دکترای ادیان از دانشگاه تهران گردید و در ۱۳۸۵ ش دکترای افتخاری از دانشگاه تاجیکستان به او تقدیم شد.

ایشان در دانشگاه ملی رشته تاریخ را تدریس می کرد و سال ها در آموزشگاه های کشور به تدریس تاریخ مشغول بود. شایان ذکر است وی به زبان های عربی، پهلوی و انگلیسی تسلط کامل داشت و در آثار خود از منابع بیگانه استفاده می کرد.

آثار و پژوهش ها:

۱. تاریخ ده هزار ساله ایران (۴ جلد)؛
۲. تاریخ تمدن و فرهنگ ایران؛
۳. تاریخ ادیان جهان، انتشارات علمی، تهران، ۱۳۸۶ ش؛
۴. اصل و نسب و دین های ایرانیان باستان؛
۵. گنجینه تاریخ ایران، چاپ اول، انتشارات اطلس، تهران، ۱۳۸۷ ش (دوازده جلد)؛
۶. تاریخ نوروز و گاه شماری ایران؛
۷. انگیزه شکست و پیروزی های ایرانیان در جنگ ها؛
۸. سرشت و سیرت ایرانیان باستان؛
۹. پیشینه ایرانیان (تاریخ ایران)، انتشارات اقبال، تهران، ۱۳۷۸ ش (دو جلد)؛
۱۰. دوازده هزار پویندگی و پابندگی

- ایرانیان، نشر پیکان، تهران، ۱۳۸۴ ش.
۱۱. پیام های والای زرتشت به جهانیان، ۱۳۸۶ ش.
۱۲. فرهنگ سه هزار تن از بزرگان و ناموران ایران، با همکاری محمدرضا رضائی، انتشارات اقبال، تهران، ۱۳۸۳ ش.
۱۳. زندگی امام حسین (ع)؛
۱۴. تاریخ تخت جمشید؛
۱۵. زرتشت کیست؟
۱۶. دین های ایران باستان؛
۱۷. بودا کیست و پیام او چیست؟
۱۸. پیام کنفسیوس و دائو؛
۱۹. پژوهش در آیین بهود؛
۲۰. پژوهش در آیین مسیح؛
۲۱. جنگ فرهنگ یا همه چیز از همه جا؟
۲۲. مسیح کیست و مسیحیت چیست؟
۲۳. پیام تورات چیست و اسرائیلیان چه می گویند؟
۲۴. دائرة المعارف تاریخ (دو جلد)؛
۲۵. واژه نامه سه زبانه (فارسی، پهلوی و انگلیسی).

استاد رضائی که به دلیل عفونت خونی در بیمارستان حضرت رسول (ص) - تهران بستری شده بود در شامگاه چهارشنبه ۲۸ جمادی الثانی ۱۴۲۹ ق / ۱۲ تیر ۱۳۸۷ ش در سن ۷۹ سالگی بر اثر عارضه قلبی زندگی را وداع گفت. پیکرش صبح روز پنجشنبه تشییع و در بهشت زهرا، قطعه فریختگان و هنرمندان به خاک سپرده شد.

عبدالحسین جواهر کلام

